

כך, פחות או יותר, היתה נראית ממשלה מקיר אל קיר, אילו הוקמה. כל השרים, מלבד מנחם בגין ובנימין אבניאל (חרות), כבר היו שרים בממשלה זו או אחרת בישראל. הרכב זה נערך לפי משקלן המספרי של המפלגות השונות: מפא"י כסיעה הגדולה ביותר, היתה זוכה לששה נציגים. גח"ל, ארכע"ה. מפד"ל, רפ"י, מפ"ם ואחה"ע — שניים כל אחת. לאיזון ההבדלים הקטנים, היו נותנים למפלגות אחדות כמה סגני-שר.

ראש-ממשלה ושר בטחון לוי אשכול

סגן ראש-הממשלה מנחם בגין

כולם בפנים

אוצר פנחס ספיר

חוץ אבא אבן

חקלאות משה דיין

מסחר ותעשיה יוסף ספיר

הסברה ישראל גלילי

פנים ח. מ. ספיר

משפטים י. ש. ספיר

עבודה יגאל אלון

דתות זרח ורהפטיג

מדע שמעון פרס

שיכון ופיתוח מרדכי בנטוב

בריאות יוסף סרלין

משטרה ישראל ישעיהו

תחבורה בנימין אבניאל

תיירות משה קול

סעד יצחקמאיר לוי

דואר אליהו ששון

פיתוח ישראל ברזילי

ההצעה: להקים ממשלה מקיר אל קיר. כלומר: מופ"ם עד חרות, כולל כל רפ"י ואגודת ישראל.

שפירא ידע כי הדלת רעיון שכזה מטעם המפד"ל תיצור מפולת של תגובות. ניהושים, הכחשות והצעות. לכן תוכננה ההדלפה כך. ששפירא ימצא כבר בשוויץ הרחוקה, מתוך למבוכה. הוא בעט בכדור בעיטת פתיחה, ויצא מן המשחק. מלאכת ההדלפה עצמה הוטלה על יצחק רפאל, שעשה זאת דרך עיתונאי המקורב לעורך הצופה.

בידיעה שהודלפה על הצעה זו, תיאר שפירא את מצבה של ממשלה אשכול בצבעים קודרים. זוהי, לדעתו, ממשלה שאינה משתלטת על העניינים, שאינה זוכה לאמון הציבור, ואינה מסוגלת לשנות את המציאות הכלכלית והחברתית. לשם כך היא זקוקה לסיוע המפלגות האחרות.

את סטירת-הלחי הזאת לאשכול עטף בכפת-משי מתחסדת, תוך שימוש בפראזות הצדקניות השגורות בפי עסקני המפד"ל: "עשינו ועושים ככל האפשר, כדי לשים מחסום בפני התפרצויות הבאות לספק יצרי שינאה וקינאה. אנו רואים את עצמנו חייבים לומר הרף לתעלולים אלה. אין אנו שייכים לאלה הרואים את עצמם פטורים מאחריות ומטילים את העול על אחרים. אין אנו מחפשים דרכים קלות."

שפירא עצמו נסע לשוויץ כמה שעות לפני שהצעתו התפרסמה במערב. אבל ההצעה התגלגלה גם בלי נכחותו. תפס את הכדור שר התיירות משה קול, שניסה לשכנע רשמית את הליברלים העצמאיים לתמוך ברעיון הממשלה הרחבה, פרט לקומוניסטים ולסיעת העולם הזה.

"המפתח אינו בידינו אלא בידי ראש הממשלה", הצהיר בפני הנהלת מפלגתו. "אילו היה עושה צעד כזה מובטחני שהיה מקבל את ברכת העם!" כאשר דיחיו העתונים על פניה זו, ועל מאמצי הדתיים, הקפידו לציין, כי ראשי מפא"י אינם דוחים בשאט-נפש את הרעיון. להיפך, הם מוכנים בהחלט לחשוב על אפשרות של צירוף גח"ל ורפ"י לקואליציה.

בגין — סגן ראש הממשלה

אופטימיות זו יצרה את הרושם, שהנה עומדת ממשלה כזו לקום. פרשנים אף הסבירו, כי אפילו לא יהיה צורך בהתפטרותו של אשכול. הכנסת פשוט תאשר את השרים החדשים.

החל מישחק חברתי-פוליטי של הרכבת ממשלה כזו. הנוסחה הפופולרית ביותר הציבה את אשכול בראש הממשלה, כשבגין משמש כסגנו ויתר המפלגות מתחלקות בתיקים (ראה מסגרת).

ממשלה זו היתה משרתת אינטרסים רחבים ביותר, ולכן היו מפלגות רבות מעוניינות בכינונה:

● מפא"י — מפני שממשלה זו היתה מבטיחה לה המשך השליטה, תוך חיסול

סופי של האופוזיציה ההיסטורית. נוסף לכך, צירוף גח"ל היה מנטרל את תביעותיה של מפ"ם, צירוף רפ"י היה מנטרל את אחדות-העבודה.

רפ"י — מפני שממשלה כזו היתה מאפשרת לה שיבה לשלטון, חוסמת את הדרך בפני השתלטות אחדות-העבודה על מפא"י, ואולי פותחת בפני רפ"י עצמה פתח לשיבה אל חיק מפא"י.

● גח"ל — מפני שממשלה זו היתה סוף-סוף שוברת את החרם על חרות, ונותנת עמדות כלכליות חשובות בידי נציגי הגוש האזרחי.

שתי המפלגות שלא היו מעוניינות בהתפתחות זו היו אחדות-העבודה ומפ"ם. הראשונה, מפני שכל הרעיון של ממשלה כזו נועד לחסום בפניה את הדרך להשתלבות עם מפא"י, וכיבוש עמדות-הכוח השלטוניות מבפנים. מפ"ם, מפני שבכך היה מתחסל הדחליל — רפ"י — בו היא מנספת בפני בוחריה כדי להצדיק את ישיבתה בממשלה.

נותר רק לשמוע את דעתו של האיש הקובע: לוי אשכול.

דנות יחיד

ל כאורה, היתה זו הצעה שהיתה צריכה להחמיא לו. שכן, ראש-ממשלה מקיר-אל-קיר הוא מנהיג מוסכם על כל העם.

אבל אשכול הבין כי ההצעה היא פגיעה קשה ביוקרתו. שכן היא באה מתוך הצנתו כחסר כוח-מנהיגות ובלתי מתאים להוציא את המדינה מן המשבר שבו היא נמצאת.

אבל הנימוק המכריע נגד ממשלה רחבה היה הרבה יותר פרוזאי. מפא"י לא היתה מעוניינת מעולם בממשלה רחבה מדי. הכלל היסודי המנחה את מפא"י בכל שנות קיומה ובכל המוסדות במדינה הוא פשוט: להיות הרוב בקואליציות שלטות, אם כי מעולם לא זכתה מפא"י ברוב מכריע בציבור. דרך שליטתה בקואליציות הופכת מפא"י מיעוט בציבור — לשליטה בעריות, במועצות פועלים, ובכנסת.

בממשלה הנוכחית, למשל, יש למפא"י תשעה שרים מתוך 18, עם קול מכריע לראש הממשלה. נוספים שלושת שרי אחדות-העבודה, הנותנים למערך רוב של 70 אחוז בממשלה, לעומת מיעוט של 40 אחוז בכנסת. אילו צורפו גח"ל ורפ"י לקואליציה, היתה מפא"י מאבדת את הרוב שלה. בממשלה מקיר אל קיר תוכל להכניס לכל היותר ששה שרים מתוך 20. המערך כולו יוכל לקבל רק שמונה מתוך 20. מפא"י לא תיכנס לעולם למצב כזה מרצונה החופשי.

נוסף לזאת, לא היה גם בטחון מוחלט כי הוא יהיה ראש-ממשלה כזאת. לכן ניצל את ישיבתה השבועית של הממשלה, ביום הראשון האחרון, כדי להצהיר שאין כל כוונה להכניס שינויים בממשלה. הוא לחץ על הליברלים העצמאיים, ומשה קול חזר בו מהצעתו. כך מתה הממשלה המורחבת, לפני שנולדה. הסביר זאת אשכול: "הממשלה הנוכחית חזקה ושולטת במצב". היתה זו דעת מיעוט — או אפילו דעת יחיד.